

Jiřina Bystrická: Příklad z Francie

Problém uchování češtiny v cizině není nový, v pařížském sokolském archivu jsme našli dopis z roku 1913, který se zabývá touto otázkou. Je podepsaný doktorem Karlem Kramářem, profesorem Jiřím Guthem a dvěma dalšími členy České národní rady. Ocituji vám z něj malý výňatek : "...přečasto dítky dobrých a uvědomělých krajanů našich v cizině nenaučí se mateřskému jazyku tak, aby znaly i česky psáti a aby jim četba českých knih a novin nepůsobila obtíží. Uváděny byly jako doklad příznivé výsledky z některých větších měst, kde se čeští krajané domohli náhrady za českou školu tím, že získali k vyučování svých dětí českému jazyku vhodnou osobnost, pedagogicky schopnou. "

Já vám chci povědět pár vzpomínek z doby našeho exilu – jak jsme si udrželi češtinu my v naší rodině, přestože jsme nevěděli, zda se do Československa někdy v životě ještě podíváme.

Odjeli jsme z Prahy do Ženevy na jaře v roce 1969 s pětiletým synem Pavlem a odtamtud jsme se po půl roce přesunuli do Francie. Doma jsme pořád mluvili česky a Pavlovi jsme vysvětlili, že by se jinak nedomluvil s babičkou a dědečkem, až je jednou možná komunisti pustí na návštěvu k nám. On to velmi dobře pochopil a když se nám později narodil ještě syn Míša a dcera Eliška, pomáhal nám Pavel tím, že dohlížel na sourozence, aby spolu mluvili jen česky. Mým rodičům se skutečně podařilo nás několikrát navštívit a měli radost, že se s vnoučaty dorozumí. O české knihy jsme nikdy neměli nouzi, rodiče nám je pravidelně posílali, pro děti i pro nás a po celou dobu našeho exilu jsme měli předplacené české knihy, v ČSR zakázané, které vydával pan Škvorecký v Torontu, nakladatelství Konfrontace v Curychu nebo Index v Mnichově.

Jednou jsme se dočetli v exilových novinách Českém slově, vydávaném v Mnichově, že se v létě bude pořádat český skautský tábor ve Švýcarsku. Zatelefonovali jsme organizátorům, manželům Eliášovým a poslali jsme našeho devítiletého Pavla samotného vlakem do Curychu. Tam na něj čekal vedoucí, přezdívkou "Vlk", Pavel si našel výborné kamarády a pocvičil se v češtině, v táboře se mluvilo jen česky. Později jezdily všechny tři naše děti na české skautské tábory, organizované manžely Seidlovými – Pirátkou a Punt'ou - na Váleně ve Švýcarsku.

Předpokládali jsme, že je v Paříži Sokol a snažili jsme se ho najít. Žili jsme ale 35km od Paříže, žádné pařížské Čechy jsme neznali a v telefonním seznamu jsme Sokol nenašli. Až za několik let jsme se náhodou seznámili na dovolené ve Španělsku s českým sokolem Standou Hladíkem z Bernu a ten nám dal adresu pařížského starosty Sokola.

V té době jsme se jednou v neděli procházeli s dětmi v pařížském parku, před námi šli rodiče s třemi dětmi v rádiovkách a krátkých kalhotách. Poznámela jsem : "To je pěkné, ti tři kluci jako stupínky", tatínek těch dětí se otočil a povídá : "U nás se taky mluví česky." Ukázalo se, že maminka Olga je Češka a Jacques Francouz, který se velmi dobře naučil česky. A ti tři kluci byly holčičky! Seznámili jsme se, vyměnili jsme si adresy a telefonní čísla a když už jsme se rozcházeli, řekl Jacques: "Vy bydlíte daleko a my máme velký rostbíf, pojed'te rovnou k nám na večeři !" Velmi rychle jsme se spřátelili, děti si dobře rozuměly a na první cvičení do Sokola jsme přišli společně s nimi – šest dětí a čtyři dospělí.

Pařížští sokolové starší i střední generace uměli skoro všichni dobře česky, ti ještě chodili do české školy, která existovala v Paříži během první republiky a po válce až do komunistického převratu v roce 1948. Většina jejich dětí už ale mluvila jen francouzsky.

Po nějaké době jsme si s Olinkou Morisovou řekly, že budeme děti v Sokole učit česky,

domluvily jsme s nimi, že budou chodit do tělocvičny o hodinu dřív a od čtyř hodin do pěti jsme každou sobotu na žíněnkách v tělocvičně cvičily češtinu. Olinka si vzala pokročilejší žáky a já začátečníky. Trochu jsme probíraly i českou historii a zeměpis, k tomu mi můj otec poslal pro každé dítě mapu ČSR. Později si ti pokročilejší žáci všichni vybrali k maturitě češtinu jako druhý volitelný předmět. A já jsem k maturitě připravila i jednu dívku z těch začátečníků. Je už z třetí generace Čechů, usazených ve Francii. Jezdili jsme na slety zahraničního sokolstva, na sokolské nářadové závody do Švýcarska a Německa a na lyžařské sokolské závody do Rakouska. Všude měly děti příležitost mluvit česky a viděly, jak je to dobré udržovat si češtinu i v cizině.

Když šel tříletý Míša do školky, řekla jsem paní ředitelce, že francouzsky umí jen trochu, protože doma mluvíme česky. Paní ředitelka byla rozumná a schválila mi to: “Děláte to správně, vy ho naučíte dobře česky a my zase dobře francouzsky.” Ve škole v našem městě pořádali občas pro děti koncerty a jednou přijelo české kvarteto. Po koncertě pan ředitel řekl dětem, že tentokrát nemůže být diskuse s hudebníky, protože nemluví francouzsky. Náš desetiletý Míša se přihlásil, že by mohl tlumočit. To pana ředitele překvapilo, netušil, že Míša není čistokrevný Francouz. Vzal ho ale na podium a Míša překládal bez potíží otázky dětí i odpovědi muzikantů. Hrdě nám to pak doma vypravoval.

V roce 1978 byl pozván můj manžel do Montrealu na universitu a strávili jsme tam celý rok. V Montrealu bylo hodně Čechů, kteří odešli po 48. nebo po 68. roce, pořádali kulturní programy, měli jsme tam i kamarády ze studií, hned jsme našli Sokol a příležitostí mluvit česky bylo hodně. V létě jsme pak podnikli dlouhou cestu po Spojených Státech a Kanadě a stavili jsme se u několika přátel, kteří odešli do exilu jako my. V některých rodinách ale děti už česky nemluvily a chodily se rodičů ptát na česká slova, aby se aspoň trochu dorozuměly s našimi dětmi.

Povím vám ještě jednu delší vzpomínku. V roce 1980 přijela se školou z Prahy na dva týdny do Nîmes v jižní Francii naše 13 letá neteř, kterou jsme naposledy viděli, když jí byly dva roky. Rozhodli jsme se, že se za ní podíváme, ale bylo potřeba to udělat tajně, aby česká paní profesorka, která děti doprovázela, o nás nevěděla. Tehdy měli Češi zakázáno stýkat se v zahraničí s exulanty a naši neteř by byli hned poslali zpátky do Prahy. Od francouzské profesorky, která se o české děti starala, jsme se dozvěděli jejich program, přijeli jsme autem do Nîmes (skoro 800km) a jeli za jejich autobusem na výlet do Beaux en Provence. Tam si české děti prohlížely město a my jsme je sledovali. Předem jsme našim dětem řekli, že tam budeme mluvit jen francouzsky, ale šestiletá Eliška, která sice už chodila do školy a francouzsky uměla, nebyla schopná s námi mluvit francouzsky, ve styku s námi pro ni byla čeština automatická. Chovala se tedy, jako by byla němá a jen ukazovala rukama. V jednu chvíli se naše neteř otočila, prošla kolem nás, žvýkala žvýkačku a mezi zuby pronesla: “Teď budeme mít půl hodiny volno.” Potom zahrnula do malé uličky, tam jsme si teprve povídali a naše mladší děti se seznámily se svou sestřenicí.

Na vánoce v roce 1989 jsme se po dvaceti letech poprvé vrátili do Čech a pro Míšu s Eliškou to bylo seznámení s vlastní rodící i s mnoha příbuznými a to bez jazykové bariéry.

A jak je to s vnoučaty? Pavel se oženil s americkou Češkou, která měla podobný osud jako on, žije v Bostonu a k dětem si zvali české dívky au-pair, takže i obě naše americká vnoučata Anička a Filip dnes spolu mluví česky, tak jako to bylo zvykem u nás. Dopisujeme si s nimi česky a když jsme Aničku vzali letos v červnu do Prahy, nechtěli naši přátelé věřit, že je to Američanka.

Naše francouzská vnoučata to mají těžší, protože mají maminku Němku, která je učí německy, doma společně se mluví francouzsky a ve škole také. Jen Míša, jejich tatínek, který se narodil ve Francii a sám nikdy do české školy nechodil (kromě té naší sokolské) na ně mluví česky. A protože žijí u Toulouse, nemohou chodit do české školy bez hranic. O prázdninách se jim s manželem věnujeme my a mluvíme s nimi jen česky, jako jsme to dělali

s našimi dětmi. Čtu jim české knížky a na procházkách si hrajeme tak, že překládají slova z jednoho jazyka do druhého, nebo je necháme hledat správný pád po předložkách. Baví je to a někdy si dokonce sami řeknou i o český diktát. Loni byli oba v českém sokolském táboře v Rakousku a letos v českém skautském táboře ve Švýcarsku na Váledě, kam jezdil jejich tatínek před mnoha lety. A tábor vedl skautský kamarád jejich strýčka Pavla.

Na závěr bych chtěla dodat, že my postrádáme především možnost sledovat programy české televize a pro děti by se hodily české jazykové hry na počítači. Nevím, jak jsou organizovány dětské tábory v Čechách, ale bylo by dobré, kdyby se jich české děti ze zahraničí mohly zúčastnit. V tomto směru nám chybí informace.